

Martin Aranburu

**ERARI ESPIRITUZKOAK
GEIEGI ERATETIK
PERSONAI ETA FAMILIAI
ETORTZEN ZAIZTEN
ONDOREN KALTEGARRIEN
GAÑEAN
ARGIBIDEA**

Fitxategi hau “liburu-e” bildumako alea da,
liburu elektronikoen irakurgailurako prestatua.

Liburu gehiago eskuratzeko:

<http://armiarma.com/liburu-e>

Iturria: *Erari espirituzcoac gueyegui eratetik personai eta familiai etortzen zaizten ondoren caltegarrien gañean arguibidea*, Martín Aramburu. Provinciaren Moldizteguia, 1901.

<http://klasikoak.armiarma.com/>

**ERARI ESPIRITUZKOAK
GEIEGI ERATETIK
PERSONAI ETA FAMILIAI
ETORTZEN ZAIZTEN
ONDOREN KALTEGARRIEN
GAÑEAN
ARGIBIDEA**

DEBAKO MEDIKU
On Martin Aranburuk,
ESKRIBITUBA
ETA AZPEITIKO EUSKAL ITZ JOSTALDIETAN
SARITUKA

DONOSTIYAN
Probinziaren Moldiztegian.
1901an

GIZONAREN OSASUNEAN

**eta baita ere etxe eta familietan
ordikeriak edo geiegi erari gogorrak
artzeak egiten dituzten kalteak
zer nolakoak eta zenbateralokoak
izan oi diran.**

Probintzi onetako Diputazioak Azpeitiko erri-
yan aurtengo urtean egin bear diran euskal jola-
setarako ipiñi duan argibide edo irakurgaietati-
kan bat, da nik itz labor oen asieratzat izenda-
tzen dedana, eta zeñaren gañean egingo dedan
alegiña itzkuntza labor onetan zerbait esatea
argitasunik aundienarekin kunpli ditezen gure
Probintzi ontako agintari jaunen desioak, zeñak
diran bertako jendearen artean zabaltzea jakin-
tasun zenbait modukoak, izan ditezen batez ere
nekazari eta langille jendeen ongariak.

Dударик gabeko gauza da orain aitortu ditu-
dan jende oek egiten dituztela okerbiderik asko
erari kontuan, zergatik ez dakiten zeñ kaltega-
rriak eta zenbateraño iritxi litezkean erariak eka-
rri litzakean gaitzak, bai norberaren osasunean

eta baita ere erariari emandakoen ondorengoe-
netan, izanik onelakoak sortzen dituzten umeak
indargabekoak, aulak, eta askotan zenzugabeak
edo burutik nasteko griña dakartenak eta ezer
lanetako baliyoric ez dutenak. Gauza oen
ganean itzegiten duanean gizon jakintsu batek
esaten du, eziñ obetoago adierazotzen dutela
beren baliyoa ez bada numeroak edo kontu ate-
ratzeak ordikeriaren bitartez manduko nazioetan
etorri izan diran eta egunero etortzen dirala ikus-
ten ditugun kalteak; eta izendatzen ditu Franzia-
ko nazioari dagozkionak esanaz nazio onetan
bataz-beste izanik urtero eun eta ogeita bat
milla gizon edo emakume Justiziko Tribunalen
mendean arkitzen diranak egin dituzten okerke-
riak gatik, esandako oetatik larogeita zazpi milla
oi dirala erariari emandakoak, au da, erariak
mendean artu eta daudenetakoak. Modu berean
aitortzen dituanean Norte-Amerikako nazioari
dagozkion kontuak, izendatzen degun gai one-
tan esaten du, atzeneko amar urte igaro diran
oetan ill dirala erariak galduta irureun milla
gizon; joan dirala kartzela edo presidioetara bera
dala medioz eun eta borrogeita amar milla, eta

burutik nastu edo zoratu zaiotela beste amar millari. Kontuan eduki besterik ez dago bada orain aitortu ditugun gauza oek, ikusteko zenbat kalte eta zeñ aundiak izatera iristen diran erari gogorrak gizonaren osasunean eta nazioetako ongi izate eta aberastasunean egiten dituanak; eta naiz ez izan gure Españiya eta aiñ gutxiago berriz euskal-erriko jendea geienen bat galgarri gai onetan gaur arteraño ateratzen geranak, urte gutxiz onuntz esan gentzake nabarmentzen dijoazela oitura gaiztoak erari kontuan, zeñak kentzeko dan dudarik gabe biderik egokienetako bat adierazotzea eta erakustea jendeai erariak ekartzen dituan kalteak, naiz izan modu batean edo bestean.

Ari naizen lantegi onetan segituko diot lenago aitortu dudan gizon jakintsu arri esanaz bera-ekin ez dirala erariak bere izatez gauza kaltegarri eta iñola ere bear ez diranak, baizik moduz eta ordu egokietan artzen badira, osasunarako eta gorputza indartzeko dirala gauza egokiak. Baño ontarako alkarganatu bear dira beste bi gauza zeñak diran, eraria izatea legezkoa, au da, ongi eta garbiro egindakoa izatea, ezer nasterik

gabe askotan oi dan bezela osasunarako kaltegarri diran zenbait sustantzi jenerorekin; eta bestea berriz, gizonak artzea erariak neurri jakin hatean, geiegizkorik egin gabe eta batez ere orditzera iritxi gabe. Era onetan beti ezagutu izan dira erari garbi eta ongi egindakoen ondasunak; eta emen dagokigu gogora ekartzea arako aita Meajer Jesusen Konpañiakoak orain dala eun eta irurogeita geiago urte esan ziona ardoari itz neurtu sonatu batzuetan:

Erari maitagarriya
Tristearen alegriya
Dezu alaitzen begiya
Kentzen melankoliya
Mutuba ipintzen kantari
Eta errena danzari.

Ardoa da bai bere neurri moduzko batean artzen danean gizonaren indargordetzalle eta piztugarri bat, zeñaren gañean antziñako denboretatik asi eta gaurko egunetaraño aiñbeste gauza esan dituzten nazio guztietako gizon iskribitzalleak beraren ondasunak zabalduaz; eta

gauza gu guztiokgandik jakiña eta umetandik dotriñan ikasi genduana da Jesukristo gure Jau-nak berak ardoari eman zion aunditasun eta esate baterako adiskidetasun baten señailea aukeratu zuanean erari guztien artean beraren bitartez egiteko egunero egun eta gizaldia irau-pena daukaten artean sortu eta pensatu litekean miraririk aundiena, nola dan meza santuan ger-tatzen dana. Ardoa izaten da ere gizonaren ale-grantza guztietan lekurik nagusiena eduki oi duana eta atzeragoan aitortu ditugun itz neur-tuetan irakurri dan bezela ipintzen dituan mutuba kantari eta errena dantzari, zergatik piz-tutzen dituan odolaren indarrak eta egiñ azten dituan ere milla lanbide bere egoera oiturakoan gizonak iñola ere eziñ egiñ al dituanak.

Iritxi geran puntu onetan ardoaren itzbirea aitortu degun ezkerro, esan bear degu nazio bakoitzak dauzkala bere ardo jeneroak, naiz ez izan gure Españiyan beziñ indartsuak eta gozo-ak; eta gañera berriz usariyoz ardoaren lekuan bertako jendeak artzen dituzten beste erari modu batzuek, nola diran *sagardoa* gure euskal-errian, *cerveza* Alemaniyan, *koumis* Rusiyan,

pulké Mejiko aldean, eta onela beste erari modu asko nazio eta zenbait probintzitan usariyo diranak. Ez dago zer esanik oen guztietatik eta beste erari moduen artetik guri geienetsu zerbait esatea dagokiguna dala sagardoa, bada beraren ize-nak dion bezela da *sagarraren ardoa*, eta frutu au da gure euskal-erriko lurrean beste iñon baño geiago egiten dana eta bertako aberastasunik aundienetako iturria. Iñolaz ere gero eta geiago dioa zabalduaz euskal-erriko jendeen artean sagarraren landaketa, egiten dituztela lan onetan saiatzen diranak geienen bat, arbola izendatutako onen gañean eta beraren gaitzen gañean biziro asko jende artean zabaltzea komeni diran jakinbideak, bada ezaguturik dagoan gauza da sagar arbolak izaten dituala gaitzak ez bakarrik bera galdu eta igartzen dutenak, baizik baita ere egiten dan sagardoari iristen zaizkanak izaten dala gutxi edo geiago ohea eta gustagarriagoa. Guztiongandik jakina da ere sagardoak dauzkala bi izaera modu, au da, azaltzen dala batzuetan gorputz gutxikoa eta lasto kolorekoa; eta beste batzuetan berriz loritasun edo gorputz geiagokoa, eta era berean gorri antzekoa gutxi edo

geiago izanik bat eta bestea iñoiz gazi antzekoa edo gozoagoa daraman sagarraren izaeraren bitartez. Sagardoa da eran erraza oi duan eraria, eta gai onetan ez dago galdetu besterik Donostiko eta bere inguruetako errietako sagardo eraleai; onela izanaren medioz da ere irteera azkarrekoa, au da, laister kanporako bidea billatzen duana eragiñaz txixa maiz eta ugari. Onelakoa dan medioz egiten du ere garbitasun aundia gultzurrunetan, zergatik gure gorputz barrunbeto pusketa oetan txixa zortzen dan, eta baita ore puxigan galerazoaz leku onetan gelditzea iñoiz sortzen diran ondar ale txikiak, eragozten duala txixa lekuko arriak osatu edo egitea. Onegatik da gauza ikusia eta jakiña medikuen artean txixa lekuko arriak gutxitan sortzen zaiztela sagardo eraleai, au da, sagardo asko egunero eraten duten jendeai. Bañan beste gauza guztiak bezela badauzka sagardoak ere geiegiz artu ezkereto bere okerbideak: oetatik lenengoenak dira urdalla edo egoslekua zabaltzea, eta janaria gazitzea; eta azkenik orditzea edo moskortutzea.

Sagardoaren ordikeria

Sagardoak asko eraten danean sortzen duan urdalleko zabaltzea, da gauza txit bidezkoa, bada eraria irrintxitzen danean, sartzen da urdallean zagi txiki baten barruan sartuko litzakean bezela, eta bat batera sartzen bada erari asko eta asko, zagiya premitzen da, geiegi zabaldu azten da, eta gelditzen da esate baterako puztuta balego bezela. Geroagoan eta denbora modu bat igarotzen danean, nola eta ere dijoan galduaz bere bear duan itxurara biurtzeko indarra, izendatzen degun egosleku edo estomaguak, gelditzen da au zabaldurik edo lenago esan degun bezela aizez betetako zagi baten itxuran zeñaren barrunbean sartzen diran janariak eziñ bigundu edo egosi litezkean bear bezela, eta emendik etortzen da erretasun eta barrungo samintasuna zeña izendatzen dan *biuztarra*, gorako aize larria edo ito bearra, eta baita ere iñoiz buruko miñ galanta, askori gertatzen zaion bezela.

Bañan gauza esandako oen gañezkoa eta gizonari bere izatea galdu azten diona bere neu-

rriz kanpora sagardoa artzen duanean, da bera-
ren medioz artzen dan moskor aldia, geiegitan
ikusten degun moduan. Sagardoaren ordialdiak
ez du iñolaz ere egiten urirazekiaren bitartez
artzen danak beziñ kalte aundirik, eta ez da ere
utzitzen gizona ganadu baten antzera biurturik,
baizik lendabizi mugitu azten du mingaña bear
baño geiago, askotan sortzen dituala iñork ez
zekien moduko bersolariak, zeñak pixkaka eta
poliki geroagoan mutu biurtzen diran eta gañera
anka elbarri, sagardoteritik etxerako bidea ongi
neurtuaz joateko moduan. Baño beste gañerako-
an eta modu egokian sagardoa artutzen dala, da
au txit erari osasungarria eta garbia, egarri illtza-
lle guztizkoa, eta eragiñazten duan txixaren
bitartez baita ere gultzurrunetako eta puxigako
garbitzallerik onetatikan bat.

Ardoaren ordikeria

Ardoa dago bere lekuan erari indarberritza-
lleen artean errege balitz bezela, bada lenago
esan degunez piztutzen du itzali naiean dabillen

odolaren indarra: bañan era berean berak ematen duan ordialdia da ere gogorragoa eta baita ere errazagoa sagardoarena baño, zergatik daukan erari onek baño asko ispiritu geiago, naiz eta izan ardoa indar gutxikoa. Ardoarekin orditzen dan gizonak galdutzen du zenzua, mututzen zaio mingaña, elbarritzen zaizka anakak, eta itz batean gelditzen da ezereren zenturik bere buruari eziñ eman lezaioken modu eta itxuran. Eta orain aitortu degun estatu onetan sarri eta maiz ipintzen badu bere burua ardo-eraleak, denbora asko baño lenago ikusiko da beregan nola dijoan memoriya eta entendimentua illunduaz gelditzen dala, urte asko igaro baño len guztia ajolagabeturik, uzten dituala bere artu emanen edo etxeko lanen joan etorriak eta geroago eta maizago bere burua orditzen duala.

Urirazeki eta beste onelako erarien ordikeria

Bañan esandako gaitz oek guztiak atzera uzten ditu eta askoz okerbide aundiagoak ekartzen ditu gizonaren osasunean eta familietako

pake eta ongi izatean urirazeki eta onen antzeko beste erari gogorrak neurritz kanpora artzeak eta beraren medioz orditzeak. Guztiz usariyo gaiztoa eta kaltegarriya ikusten degu esandako erari oen bitartez jende langille artean gertatzen dana, *goizekoa* esaten dioten eratean, bada barrungo illtasuna piztutzeko aitzekian, irintxitzen dute gorputz barruan izan litekean menenorik aundienetako bat. Nola eta ere dagoan goizean utsik estomagu edo urdalla, gertatzen da orduan bere barrunbea modu onetan dagoala sartzen dan erari gogorrak guztia erre eta kiskaltzen duala, eta gañera berriz erari ura dijoala zuzen zuzenean odolarekin nastutzera eta bera-rekin bat egitera, geroagoan gorputzeko beste pusketak eta baztar guztiak erre eta galdu ditzan. Nork izendatu litzake erari madarikatu onek gizonari ekarri lizazkean kalte izugarriak? Medikuentzako liburuetan irakurtzen da zardadeak gizonaren gorputzean sortzen dituan ajeak, da esatea, urteak bata bestearen gañean asko osatuaz gizonaren izatean egiten dituzten kalteak eta erari gogorrak batez ere urirazekiak gorputz barruan sortzen dituztenak, dirala alkarrekin

parez-parekoak. Onela bada, ikusten degu zardadeak dauzkala berekiñ auldadea, besoetako eta anketako dardararak, begietako lausoa, buruko arintasuna edo memoriaren argaltasuna, eta itz batean ezertarako gauza ez dan moduan gorputza gelditzea; modu onetan bertan ez dago begiratu besterik ordikeriari emanik dagoan gizonari, ikusteko dala au denbora baño lenago zartutakoa, bada naiz eta urte gutxi eduki berekiñ, agertuko ditu gizon zar batek azaltzen dituan ajeak berak zeñak lenago aitortu ditugun; egunero ikusi gentzake gauza au gure begiakiñ eta beraren bidez konturatu ere, erari gogorak ez dutela egiten besterik ez bada bear baño lenago gizona zartutzea, edo *zardadea aurrertzea*. Gauza onek onela izan bear duala dago begien aurrean, bada gelditzen bagera denbora pixkatxo batean pensatzen beraren gañean, ikusiko degu gure urdalla eta esteak daudela egiñak Jaungoikoak lurraren gañean ipiñi zituan janari eta erari jeneroak beren barrunbean irintxi eta egosteko, izan ditezen modu onetan gorputzeko biziaren sostenigarri eta indarberritzaileak; eta guk beartzen baditugu esandako gor-

putz barrunbeko pusketa aek, emanik berari oituraz kanpoko beargaiak eta berak lana egiteko bear ez bezelako jenero moduak, beti arkituko dira premiturik eta esate baterako estuasunezko lantegi bat egiten, etorririk emendik bera-
ren nekea edo ler egitea, geiegi korri azten zaion zaldi baten antzera. Modu berean beartzen dira ere gibela, biotza, buruko garunak, gultzurrunak, eta itz batean esateko gure barrunbe guztia, zergatik leen guztietara iristen dan odolarekin nas-
turik dijoan menenoa, eta zeña dijoan pixkaka alferrik galtzen izendatu ditugun pusketa aek guztiak, sortuaz beretako bakoitzean bakoitzari dagozkion ajeak, zeñak bat banaka izendatzea guri ez dagokigun leku onetan. Eta urirazekiaren bitarten orditzen dan gizona ez dago berriz zer esan gelditzen dala egiaz ganadu baten antzera, bada erari gogor onek eta beste bere antzekoak ematen duten ordialdia da oraindik ardoarena baño askoz pisuagoa eta kaltegarriagoa. Uriraze-
kia eraten danean bazkaldu ondoren usariyo dan moduan kopatxo bat edo beste bakarrik artzen dala, eziñ esan lezake dala kaltegarria, baldin eraria bada ardoagandik datorrena edo ardoare-

kiñ egiña, bada jakiñaren gañean egotea kome-
ni dan gauza da urirazeki merke eta tabernariak
geienetan edo beintzat askotan saldu oi dana,
izaten dala erremolatxari edo patatari eta orain-
dik okerragoak diran besta gauza askori atera-
tzen dioten ispirituarekiñ egiña, eta oraindik
askotzat kaltegarriagoa osasunarako ardoarekin
egiten dana baño. Gauza onen egibidea daukate
izendaturik eta baita ere eskarmentuz ikusirik
urirazekiaren lanbideak nolakoak oi diran jakite-
ra beren alegiñak egin dituzten mediku eta
beste gizon jakintzu askok, zeñak probaturik
daukaten eta baita ere ontzat emanik, ardoare-
kiñ egiten ez diran ispiritu klaseak daukatela zor-
tzi aldiz illgarri edo meneno geiago matsaren
zumutik datorrenak baño: bada ikusi dute edo-
zein animalia ill erazo nai izan dutenean uriraze-
kiaren bitartez, asko izan dutela ematea oneta-
rako zortzigarren partea, ardoa ez izanikan
beste gauza modu batzuetatik ateratako ispiri-
tuetatik; ateratzen dutela emendik kontu garbia
eta begien aurrean dagoana, lenago aitortu
degun bezela, zortzi aldiz illgarri geiago daukala
ardoarekin egiten dan ispirituak baño, beste sus-

tantzi milla modukoakin egiñ oi dutenak. Onelako-
koen bidez orditzen dan gizona gelditzen da
aotik lerdea dariola, mugitu eziñ dala, eta buru-
ko argitasun guztia galdutzen duala: eta ez badu
denboraz eta laister utzitzen erari illgarri au
artzeko usariyoa, egin lezake kontu dijoala salta-
ka bere azkena arrapatzera, bada barrunbean
dauzkan pusketak guztiak ari dira galdutzen eta
igartzen, batez ere odolak korrimentua daukan
zañak, urdalla edo estomagua eta gibela; puske-
ta au galdutzen zaiotenean eraleai esan oi du
jendeak odolak ur biurtu zaiztela, bada ikusi oi
dira sabela aunditu eta bertatik ateratzen dioz-
katela pitxarka barrungo urak, naiz izan alferrik,
zergatikan denbora gutxiko iraupena eduki oi
duan beren biziak, estadu onetara bein iristen
diranean.

Ordikeriaren ondorenak

Gauza oek oriela izanik, zer esan gentzake
orain bere ondorekotzat nai eta nai ez eraleak
ekarri bear duan lantegiaren gañean? Erantzue-

ra emango diogu galdera oni gogoratuaz antzi-
ñako esangi ura, au da, arbola abarrak frutu onik
eziñ eman dezakeala. Alde batera bakarrik balitz
kaltegarria gizon eralea edo ordia, oraindik iritxi
lezake zerbait barkamen konturaturik aragiaren
argaltasuna, baño modu askotan izaten da kalte-
gille erariaren mendean eta ordikerian bere
burua naspillaturik daukan gizon edo emaku-
mea. Bata da lenago esan degun bezela, sortzen
dituan umeak izatea edo argalak, edo zenzuga-
beak edo biotzeko miña egiten zaiotenak eta
beñere bear bezelako gizonak izatera eziñ iritxi
litezkeanak, zergatik diran sustrai txarreko lan-
dareak eta azi txarrarekin eregiñak. Gauza au
onela dala egunero ikusten da erri aundietako
umeen hospitaletan, bada leku oetan ostatz
dauden gaxoak eunetatikan erdiak bañan geiago
dira guraso ordien frutuak eta beren denbora
guztian beren aita eta amaren izenak madarika-
tuaz bizitzeko eskubidea daukatenak, esate
baterako. Gañera berriz onelako gazteritik, zer
espera lezake gauza onik eta probetxuzkorik
berak bizi diran gizaldiak? Beti argaldasunaren
eta gaxoen mendean arkitzen badituzte beren

buruak, ez bakarrik baliyo ez dute zerbait gauza on berengandik emateko, baizik dira beste beren inguruko guztien kaltegille; emendik atera gentzake bada kontua eraleak egiñ bide onetan bakarrik bere semeentzat eta bere bizilagunentzat ekartzen dituan kalte izugarriak. Ez dago berriz zer esanik bere buruaren kontua eziñ eduki duanak eta arrazoia eta memoriya eraria-
ren mendean ipintzen dituanak, onela gelditzen dala parez pare ganadu edo animaliak, eziñ eduki lezakeala bere etxeko joan etorri edo artu emanen konturik eta onelakoen etxeetako gobernua izan oi dala egunero eta geiegitan ikusten degun modukoa, ondatzen dituztela baldiñ jabe badira beren ondasunak, eta beti miseriaren azpian beren buruak dauzkatela, beren eskuetako lanaren bear badira familiyak mantentzeko. Baita ere beste gai batean azaltzen da eralea beretzat eta beste inguruko guztientzat kaltegille eta gaiztakeriaz betea. Da ura familietako eta lagun arteko pakearen etsaia, zergatik askotan oi du ordikeriak berekiñ sesioa eta pakerik eza; ez dago galdetzera joan besterik gai onetan esaten ari geran gauza onen egibidea

karzela eta presidioetara eta leku aetan millaka eta millaka, arkitzen diran eriotzagille eta gizon galduak erantzungo digute eraria dala medioz gertatzen berak dirala arkitzen diran izaera negargarrian. Aitortu ditugun itz-bide labur oetatik konturatuko gera bada erariak neurritz kanpora artzen danean, edo erariari emandako gizona-gandik, eziñ gauza onik etorri litekeala; bada ez bakarrik onelakoak ondutzen du bere burua galdurik osasuna, baizik da kaltegarria bere umeentzat, etxeko interesentzat, eta inguruz bere bizi-lagunentzat.

Ordikeria errietatik kentzeko erremedioak

Nola eta ere ez degun uste euskal jolas oetarako Probintzi onetako Diputazioak ipintzen dituan puntuak izan bear dutela luzapen aundi-koak, baizik langille eta nekazariari zerbait erakusteko modukoak, eta era onetan laburrak eta al dan argitasunik geienarekin esanak, bukaera emangodiogu eskuartean dakargun oni esanaz,

bertan berean aitortu degun gaitz moduak bear dituala erremedio aundiak eta eraleari bere griña txarra sustraieetik kentzeko modukoak. Eta naiz ez izan gure egitekoa emen erremedio au izendatzea, ez degu aitortu gabe utziko gure pensamentu modua gai onetan, esanaz erremedio oen guzien zimendua dala gazte jendeari ematea umetatik argitasun eta ikasbideak, zeñaren bitartez konturatuta egon dediñ *dala gizona*, au da, Jaungoikoak bere antzera egindakoa eta daukana berekiñ entendimentu eta memoriaren doaiya, zeña eranaren bitartez galtzera iritxi litekean geldituaz modu onetan bere buruaren jabe ez dala eta jende guztiaren aurrean barregarri azaltzen dala, ez izanik beretzat eta beste guztientzat gauza kaltegarri eta lotsagarri bat baizik. Orain aitortu degun erremedio modu au bera aukeratu zuan Beljikako nazioan, 1882garren urtean egin zan gizon jakintzuen billerak, ordikeria eta urirazekiaren kalteak erremediatzeko alkarganatu ziranean, esanaz eza-gutu bear zala entendimentuko argia edo jakinduria eta gizartetik miseriya ezkutatzeara, izan bear zutela ordikeria galdu azteko biderik zuze-

nen edo erremediorik egokienak. Eta gauza onen sinismena ikusi liteke noiznai nazio artan bertako umeen eskoletan gai onetan ematen diozkaten erakus-bideen bitartez, sartuaz gazte jendearen buruetan txikitandik urirazeki eta onen antzeko erari gogorrak egiten dituzten kalte izugarriak nolakoak izan oi diran.

Beste nazio batzuetan, nola diran Alemaniya eta Rusiya, aukeratu izan dute bertako nagusitza edo aginpidea daukatenak galdu azteko al duten guztia jende artean urirazekia erateko usariyoa, ipintzea erari oni eta bere antzekoai pagatukizun aundiak, modu onetan izan ditezen erari gales-tiak eta asko iñork, eta gutxiago berriz langille jendeak, eziñ eran al ditzan modukoak. Naiz eta ezagutzen degun gure aldetik atzeneko erremedio au ere ez dala ez konturatzekoa, beti uste degu indar geiagokoa dala lendabizi aitortu deguna, zergatik onen bidez artzen duan bear dan ezaguera gazte jendeak alde egiteko gauza kaltegarri eta ondatzallearen ondotik, badakielako au artutzetik eziñ etorri lezaiokeala gizonari ez bada ondamena eta bere buruaren eta ondo-rengoan galera negargarria.

Iskribiturik utzi ditudan errenkara oetan egiñ det al dedana argitaratzeko urirazekiak eta onen antzeko beste erariak gizonaren osasunean eta familietan egiten dituzten kalteak: eta neretzat iritxi litekean saririk onena izango litzake jakitea beren bitartez zerbait gauza ongarri eta probe-txuzko ingurutu duala beretzat gure euskal-erri-ko jende nekazari eta langilleak, zeñaren argibi-detarako egiñ dedan orain esku artetik utzitzen dedan nere lantegi laburra.